

ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ У ФОКУСІ РИТОРИКИ, СТИЛІСТИКИ ТА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

В.Г. Пасинок, докт. пед. наук (Харків)

У статті показана роль риторики, стилістики і культури мовлення і їх зв'язку з еколінгвістикою, яка досліджує порушення норм правильності, логічності, виразності та інших комунікативних властивостей мовлення. Акцент робиться на аспекті варіативності мовної норми, а також на різних стилістичних техніках. Пропонуються практичні завдання для відпрацювання елементів культури мовлення у студентів.

Ключові слова: еколінгвістика, еколінгвістичний підхід, культура мовлення, норма.

Пасынок В.Г. Эколингвистические аспекты в фокусе риторики, стилистики и культуры речи. В статье показана роль риторики, стилистики и культуры речи и их связь с эколингвистикой, которая включает исследование нарушения норм правильности, логичности, выразительности и других коммуникативных свойств речи. Акцент делается на аспекте вариативности языковой нормы, а также на стилистических техниках. Предлагаются практические задания для отработки элементов культуры речи у студентов.

Ключевые слова: культура речи, норма, эколингвистика, эколингвистический подход.

Pasynok V.G. Ecolinguistic Aspects in the Focus of Rhetoric, Stylistics and Culture of Speech. This article discusses the role of rhetoric, stylistics and culture of speech and their relationship to ecolinguistics, which includes the study of violations of correctness, consistency, expression and other communication properties of speech. The emphasis is on the variability of different stylistic techniques of language standards, as well as stylistic techniques. It offers some practical tasks for processing elements of speech culture of students.

Key words: culture of speech, ecolinguistics, ecolinguistic approach, norm.

«Красноречие есть дар потрясать души, переливать в них свои страсти и сообщать им образ своих понятий. Можно обучать, как пользоваться сим божественным даром; каким образом сии драгоценные камни, чистое порождение природы, очищать их от коры, умножать отделкой их сияние и вставлять их в таком месте, которое бы умножило их блеск. И вот то, что, собственно, называется риторикой

(М. М. Сперанский)

1. Вступ

У другій половині ХХ ст. питання про роль мови у висвітленні проблем *природи і культури* виходить на новий рівень, і в мовознавстві на стику соціального, психологічного та філософського напрямків формується нова наукова галузь, яка отримує назву «еколінгвістика». Еколінгвістика займається

виявленням законів, принципів і правил, загальних як для екології, так і для мови, і досліджує роль мови у можливому вирішенні проблем навколишнього середовища. Еколінгвістика названа екологічною лінгвістикою, тому що прагне до *очищення* навколишнього середовища лінгвістичними, мовними засобами. Мудре людське слово здатне

звернути багато уваги на користь всього людства. Термін «мовна екологія» виступає за чисту мову. З'явилося навіть поняття – «екологія мовленнєвого середовища», тобто це те, що потребує захисту, очищення. Слово «екологія» складається з двох грецьких слів: *oikos* та *logos*. Перша частина означає «дім», «батьківщина», звідсіля – середовище. Друга частина є багатозначною: «слово», «поняття», «думка», «мовлення», «вчення». Предметом еколінгвістики є культура мислення і мовленнєвої поведінки, виховання лінгвістичного смаку, захист літературної мови.

Риторика, стилістика та культура мовлення пов'язані з проблемою нормування національних літературних мов: в їх сьогоденну інтерпретацію включається нормативний компонент, етичний компонент (етика спілкування) і комунікативний компонент, під яким розуміється не тільки *правильне* використання мови, а й *мовленнєва майстерність*. Усі ці три сторони культури мовлення, особливо остання, тісно переплітаються з завданнями вищезгаданих дисциплін, зокрема з *чистотою та правильністю мовлення*. Саме ці аспекти розглядаються еколінгвістикою, яка вивчає функції мови, які не вичерпуються простим обміном «мовними актами». Функція мови, що складається у встановленні зв'язку між людьми, набуває більшого значення, ніж прохання, пояснення, питання. Еколінгвістика досліджує роль мови як інструменту підтримки спільності, функціонування цього інструменту в конкретних ситуаціях спілкування. Допмагаючи усвідомити механізми загострення конфліктів і виникнення питань, еколінгвістика намагається сприяти мирному співіснуванню людей у різних соціальних групах і в суспільстві [22, с. 57–60].

2. Еколінгвістика як наука

Традиційно основоположником еколінгвістики вважається А. Хауген, ідея якого полягає в тому, що мови, подібно тваринам і рослинам, перебувають у стані рівноваги, конкурують один з одним, і саме їхнє існування залежить один від одного, як усередині держави та інших соціальних груп, так і у свідомості людини, що володіє декількома мовами. Хауген визначив і предмет еколінгвістики – мова і екологія, тобто «вивчення взаємодії між певною мовою і його оточенням», а також

«взаємозв'язок між мовами в розумі людини і в багатомовному суспільстві» [21, с. 123–125]. Хауген називає такий напрям екологією мови і визначає її як дослідження взаємодій між будь-якою певною мовою і його навколишнім середовищем, якої є суспільство, що використовує цю мову як один зі своїх кодів.

Проблеми еколінгвістики розглядаються в монографії В.Ф. Нечипоренко «Лінгвофілософські основи еколінгвістики» [11], в якій обґрунтовується значення екології та лінгвістики. Розмежовується психолінгвістична і соціолінгвістична екологія мови. Предметом психолінгвістичної екології є взаємодія мов у свідомості людини. Соціолінгвістична екологія вивчає взаємодію мови і суспільства, в якому мова існує. Еколінгвістика бурхливо розвивається в різних напрямках. Основними темами дослідження екологічної лінгвістики стають мовні зміни і мовні контакти, уніфікація мовних спільнот шляхом усунення мовних меншин, рівновага між мовами, мовне планування, білінгвізм і засвоєння мови, а також мовні стратегії маніпуляції (особливо в областях, що стосуються екологічних питань) [там само]. Здобутки у цій області належать також А.П. Сковородникову, В.П. Григор'єву, С.І. Виноградову, В.В. Колесову, Ю.М. Караулову, В.К. Журавльову, В.Г. Костомарову. Еколінгвістика відображає сучасний процес екологізації суспільної свідомості в епоху глобальних екологічних проблем. Таким чином, екологічний підхід у науці є відповіддю на глобальну екологічну катастрофу екологізації свідомості. Екологічний підхід передбачає свідомі дії людини, спрямовані на збереження культурного та біологічного різноманіття.

Ученими виділяється мікро- та макрорівні в еколінгвістиці. Різниця мікро- і макроеколінгвістики носить відносний характер, і прикордонна риса між ними буде вельми невизначеною [26, с. 154]. Макроеколінгвістика повинна зосередити основну увагу на питаннях суспільної, державної, регіональної та світової значущості. Мікроеколінгвістика висуває на перший план дослідження мовних і мовленнєвих фактів з урахуванням факторів еколінгвістичного порядку і залучення концептуальних аспектів теорії мовних контактів, соціолінгвістики, психолінгвістики, соціокультурної антропології [3, с. 66–70].

В еколінгвістиці диференціюються два напрями: «екологічна лінгвістика», яка «відштовхується» від екології та метафорично переносить на мову і мовознавство екологічні терміни і «мовна екологія», яка розглядає вираження в мові екологічних тем, спираючись на мовознавство і його методи. Одним з найважливіших критеріїв *екологічності мовних одиниць* є їх співвіднесеність з антропоцентризмом. Еколінгвістичний підхід передбачає своє трактування антропоцентризму, який відрізняється критичним ставленням до антропоцентричного фактору, вважаючи, що він породжує різні еколінгвістичні проблеми: антропоцентризм, ідеологію невичерпності природних ресурсів, категоризацію світу з точки зору людини. Антропоцентризм виявляється і в мовній номінації явищ дійсності, розгляді їх з точки зору корисності і даремності для людини. До антропоцентризму відноситься і стратегія дистанціювання, що підкреслює відмежування людини від природи. Якщо в період становлення людства такий підхід до природи був необхідний для виживання людей як виду, то в цей час розкриття мовних маніфестацій проблем екології сприятиме, з одного боку, більшої поінформованості суспільства, з іншого – їх вирішенню [5, с. 41–47].

Аспектами лінгвоеккології є такі:

1) транслінгвальний (пов'язаний з використанням одиниць, засобів, реалій однієї мови, однієї культури у контексті та порівнянні інших мов, що належить іншій культурі в художній літературі, публіцистиці);

2) інтерлінгвальний (пов'язаний з полімовленням як зі сферою середовища окремих етнічних мов та з проблемою зникнення мов, а тому зі зміненням лінгвістичної різноманітності на Землі);

3) інтралінгвальний (пов'язаний з культурою мови, стилістикою, риторикою та включає дослідження порушень правильності, ясності, логічності, виразності та інших комунікативних властивостей мови). Саме цей підхід розглядається в роботі.

3. Взаємозв'язок лінгвоеккології з риторикою, стилістикою і культурою мовлення

Лінгвоеккологія досліджує порушення норм правильності, ясності, логічності, чіткості, виразності та інших комунікативних властивостей мовлення. Порушення норм були предметом аналізу в кла-

сичній риторичній, яка займалася вивченням незрозумілих місць, пояснювалися перш за все, незрозумілі слова за допомогою їх перекладу на сучасну мову (голоси), крім того, надавалися реальні коментарі до тексту (схоли). Норма в мові – це її узвичаєна, узаконена, загальноприйнята, обов'язкова одиниця – фонетична, морфемна та ін. Нормативність у мовленні виявляється в дотриманні норм мови [2, с. 39]. Стилїстична норма є функціональним явищем, яке стає мовленнєвою реалією тільки за умов, що мовці: а) добирають і використовують лише такі мовні одиниці, які властиві літературній мові; б) уживають слова і фразеологізми із закріпленою за ними семантикою; в) комунікативні одиниці мови, особливо речення; г) дотримуються вимог певного стилю мови. Без цього мовлення є неприродним, незвичайним, отже, і стилїстично ненормативним [там само]. Але слід усвідомити, що у природі і культурі мовлення зокрема сформувались і функціонують незалежно від волі окремої людини (суспільна свідомість знання мови, мовленнєва культура), явища суб'єктивні, які витворюються окремою особистістю і слугують показниками її індивідуальності.

Комунікативний компонент культури мовлення спирається на комунікативну стилїстику, яка рекомендує найбільш умісний та відповідний сфері та умовам мовленнєвої комунікації вибір мовленнєвих засобів, і пов'язаний безпосередньо з мовленнєвою майстерністю, тобто риторика, як і культура мовлення, також взаємодіє зі стилїстикою. З комунікативною стилїстикою риторика поєднує прагматичний підхід до мови [6, с. 86]. Риторична побудова постає як методика використання наявних мовних засобів для вираження думки і як обґрунтування запропонованих ритором ідей. Так, у французькій риторичній серйозна увага приділяється чистоті мовлення, техніці мовлення, манерам оратора, жестикуляції, міміці. Формується світська риторика: риторика бесіди, епістолярна риторика, риторика портрета, риторика загадки і т. ін. З мистецтва мовлення риторика перетворюється на цілий життєвий кодекс [8, с. 41–43]. Як і в багатьох інших європейських країнах, у Франції домінує духовне красномовство. Поруч із сухим філософом з'являється красномовний оратор, що володіє витонченим смаком та літературною формою.

У французькій риторичі, перш за все, чітко протиставляються такі взаємозалежні поняття, як милозвучність/немилозвучність, стислість/широкість, асхематизм/прикрашеність, однаманітність/різноманітність, логічність/алогічність, правдоподібність/неправдоподібність, ясність/неясність, точність/неточність, однозначність/двозначність, доречність/недоречність тощо. Французькі вчені Г. Дессон та Х. Месхоник [18, с. 147–149] розглядають принципи акустичного милозвуччя та його порушення. Г. Серіані вивчає девіації ритму («варіативність сильних та слабких місць») [17, с. 215]. Протиріччя між лаконічністю та широкістю виявляє М. Магнієн [23, с. 149–150]. Еліпсис представлений у роботі Ф. Санктіуса [25, с. 94–98]. Так званий «рублений стиль», що створює асиндетон, розглядався Л. Спітцером [27, с. 74–76]. Протиставленням гіперболи та літоти займається П. Фонтаньє, який акцентує увагу на дискурсивних невідповідностях змісту дійсності поточних справ [див. 25, с. 56–64]. Французькі поети Гійом Апполінер та Пьер Ріверді відмічають, що фігурні тексти вносять у літературу сторонній елемент, що призводить до труднощів при прочитанні [див. 24, с. 115–117].

Отже проблеми лінгвоєкології вже давно хвилюють учених. Лінгвоєкологія акцентує увагу на порушенні літературних норм мовцями, що викликає у знавців відчуття дисгармонії, незграбності. Саме риторика, стилістика, а також культура мовлення «слідкують» за тим, щоб мовлення було нормативним, щоб мовці дотримувались фонетичних, морфемно-стилістичних, орфографічних та інших норм (пор.: в укр. мові: «братік» замість «братик», «солдат», «гривнів» замість «солдатів», «гривень»). Культура мовлення є ступенем досконалості, досягнутої в оволодінні усною і письмовою мовою, вищим рівнем мовної майстерності, який передбачає оволодіння та вміння використовувати виразні засоби в різних умовах спілкування відповідно до цілей [16].

Сучасна концепція культури мовлення як об'єкта лінгвоєкології включає чотири компоненти:

1. Мовний компонент, для якого діє оцінна опозиція: правильно-неправильно.

2. Комунікативний компонент – це облік ситуації спілкування і фактора адресата. Гарна мова –

це, перш за все, мова доцільна. Будь-яке висловлювання не може оцінюватися поза ситуативного контексту. Для цього компонента культури мовлення діє оцінна опозиція: доречно-недоречно, зрозуміло-незрозуміло.

3. Естетичний компонент має на увазі, що мова повинна викликати у слухача почуття естетичного задоволення. Для цього компонента культури мовлення діє оцінна опозиція: красиво-некрасиво, виразно-невиразно.

4. Етичний компонент культури мовлення визначає вибір мовних і мовленнєвих засобів з урахуванням морального кодексу і культурних традицій (дотримання мовного етикету, доречність мови). Для цього компонента культури мовлення діє оцінна опозиція: прийнятно-неприйнятно, пристойно-непристойно [13, с. 17–18]. Етичний компонент культури мовлення вимагає такого рівня розмови, при якому почуття співрозмовників будуть зачеплені або принижені. Це стосується форми звернення до них – по повному імені або скороченому, на «ти» чи на «Ви», це спосіб вітання і прощання, вираження прохання чи подяки. Етичний аспект культури мовлення залежить від віку і статусу людей, їх взаємин. Він впливає і на тему розмови, і його зміст. Наприклад, під заборорою повинні бути лихослів'я, грубість, розмови на підвищених тонах. Завжди пам'ятаючи про культуру мовлення та враховуючи її три важливі аспекти, можна зробити своє спілкування правильним і ефективним. Слухачеві буде зрозуміло і цікаво все, що ви говорите, і спілкування з вами буде корисним і незабутнім.

Функціональність, тобто відповідність мовних засобів цілям спілкування і пов'язана з нею об'єктивна варіантність норми складають основу наукової проблематики культури мовлення. Сучасна культура мовлення – це теоретична і практична дисципліна, яка узагальнює досягнення та висновки історії літературної мови, граматики, стилістики та ряду нових розділів мовознавства (лінгвопрагматики, лінгвокультурології, соціолінгвістики, психолінгвістики та ін.) з метою впливу на мовну практику [7, с. 42–45]. Завдання людини, що вступає в контакт, – знайти *оптимальні* вербальні та невербальні засоби, які будуть сприяти досягненню мети спілкування. Культура мовлення разом зі стилістикою та риторикою відноситься

до лінгвістичних наук, які займаються вивченням уживання мови («зовнішня лінгвістика») [20, с. 168], удосконаленням володіння нормами усної і письмової мови, формуванням навичок ефективної комунікації в різних умовах спілкування. Відбір теоретичного матеріалу цих дисциплін спрямований на розвиток мовного чуття, розширення лінгвістичного кругозору людини. Такий підхід обумовлений комунікативними потребами комунікантів і націлений на відпрацювання навичок і знань людини, що забезпечує доцільне застосування мови з метою спілкування.

Важливо відзначити, що лінгвоекотологія досліджує і варіативність мовної норми, яка полягає у її видозмінненні. Для культури мовлення необхідно розрізняти варіанти мовних одиниць, які мають певну значеннево-функціональну своєрідність [19, с. 98–100]. Виділяються такі види варіантів:

– семантико-лексичний (пор. синоніми: *perdre et égarer*);

– лексико-граматичний (напр.: *aller chercher une chaise* і *apporter une chaise*);

– граматичний (*en mer – dans la mer*);

– синтаксичний (*aller – venir*).

Варіативність – це одне з багатств мови, її виражальна різноманітність, художньо-образне оформлення. У певних умовах варіативність є прикметою культури мовлення, *різновидом мовної норми*, яка дотримується принципів правильності, точності, логічності, чистоти мовлення, уникання діалектизмів, арготизмів, жаргонізмів тощо. Щодо варіативності, лінгвоекотологія враховує побутування різних слів, виразів, речень, які уходять коренями в глибоку давнину. Так, два прислів'я «Краще синиця у руках, ніж журавель у небі» та «Не бажай журавля у небі, тримай синицю у руках» – схожі за своїм змістом, лінгвокреативним механізмом яких є метафоричне протиставлення птиці зловленої і птиці вільної. Джерелом породження глибинних змістових конфігурацій подібного типу слугує за М. Пеше, преко́нструкт – змістовий «ген», який зберігся у недрах попередніх дискурсів. [цит. за: 4, с. 130–133]. П. Серіо вважає, що преко́нструкт входить до синонімічного ряду «полуфабрикат», «попередня заготовка» [цит. за 1, с. 120].

У риторичі та культурі мовлення використовуються різноманітні техніки. Але часто ці техніки

не реалізуються при виконанні різних ефектів: 1) Милозвуччя/немилозвуччя, де останнє являє собою послідовність звуків, які «важко вимовити» (напр., ищущий (щ)астья, достопримечательность (“слоновое слово” – термін В. Набокова)). 2) Креативність/пространність (пор. Платон: «Якщо хочеш зі мною поговорити, використай короткослів'я» [12, с. 81]. Пространність має надлишкові елементи у формальному і змістовному плані. Основним способом пространності є ампліфікація: (пор. «змея двухметроворостая» (В. Маяковский), уживання плеоназму: «На сотни верст, на сотни миль, на сотни километров»... (А. Ахматова). Дуже часто техніка пространності використовується в гуморі, зокрема в пародіюванні. 3) Логічність/алогізм. У якості нарочитого алогізму вживається оксюморон (пор.: «тоска веселая» (С. Есенин), «Я – царь, я – раб» (Г.Р. Державин). 4) Ясність/неясність. Уміння роз'яснення складної думки є найважливішою характеристикою комунікативної компетенції цивілізованої людини, що досягається методом уподобання іншому за допомогою порівняння, метафор, протиставлень одного предмета іншому: «Служить бы рад – прислуживаться тошно» (А.С. Грибоедов). 5) Чистота/засміченість. Чистота мовлення полягає у відсутності в ній функціонально невинуватих діалектизмів, жаргону та просторіч [10, с. 168]. Як релікт суміші «французького з ніжегородським» дійшов до наших днів вираз «будувати» чи «робити кури» (*faire la cour* – залицятися). Це є певною забрудненістю мовлення іноземними виразами.

Літературна мова є основою культури мовлення. Завдання культури мовлення як науки про мову – допомогти опанувати нормами літературної мови, прищепити любов до чистоти мови, звільнити від примітивних «бур'янистих» слів [15, с. 110]. Високий рівень мовної культури – показник високої комунікативної культури. Як і інші складові культури людини, культура мовлення прищеплюється і вимагає вдосконалення. Відбір теоретичного матеріалу цієї дисципліни спрямований на розвиток мовного чуття, розширення лінгвістичного кругозору учнів та студентів. Такий підхід обумовлений комунікативними потребами студентів філологічних спеціальностей та спрямований на відпрацювання навичок та знань людини, що забезпечу-

ють доцільне та миттєве застосування мови для спілкування.

Часто граматики різних мов представлені сухим переліком правил, далеких від життя. Тим не менш, вона вивчається з практичними цілями пізнання мови. Однак учні, закінчивши курс вивчення граматики, можуть сказати: «Я одел шапку», «Ложі сюди!». Це відбувається через те, що не приділяється увага нормам мови, що збагачує словник учнів, боротьбі з мовними помилками. Перебудова вищої та середньої освіти, укріплення її зв'язків з життям потребують такої організації роботи з мовою, при якій студенти/учні на різноманітному мовному матеріалі навчались би правильній, точній та економічній мові, вмінню виражати свої думки грамотно, легко та просто. Виникла необхідність на заняттях з іноземної мови надавати учням відомості з практичної стилістики. Оскільки сьогодні в підручниках відсутні систематичні вправи для розвитку стилістики правильного мовлення, слід зосередити увагу на їх розробці [14, с. 116–118].

Нижче наведені види практичних завдань по відпрацюванню елементів культури мовлення у студентів, які мають на меті підвищити якість мови:

1) Орфоепія. *Вкажіть приклади порушення норм сполучуваності в таких словосполученнях: заснувати висновки; висувати гіпотезу; дискутувати про проблеми; аргументувати позицію; ефектна технологія.*

2) Лексика і лексико-синтаксична сполучуваність. *Підберіть словосполучення, синонімічні даним дієсловом. Зразок: Цікавитися – виявляти зацікавленість. Цікавити, характеризувати, аналізувати, впливати, розробляти, експериментувати, аргументувати, ускладнювати, укладати, підсумовувати, оцінювати, полемізувати, дискутувати.*

3) Термінологічна лексика. *Складіть опис наукової дисципліни (спеціальності), яку ви вивчаєте (визначення, до якої галузі наук відноситься, предмет вивчення, історія розвитку, відомі наукові теорії, наукові школи, розподіл на напрямки, основні терміни).*

Узагальнюючи вищевикладене, ми приходимо до висновку, що лінгвоекотологія вивчає роль мови

як інструмента підтримки загальності, функціонування цього інструмента в конкретних ситуаціях спілкування. Екологічний підхід до питань культури мовлення передбачає відповідальне відношення до національних мовних традицій, виховання любові до рідної мови, піклування про її минуле, теперішнє і майбутнє. У цьому важливу роль відіграють спільні з нею дисципліни – стилістика і риторика. Риторичні і стилістичні аспекти в руслі лінгвоекотології видаються вкрай актуальними і перспективними з погляду на норму будь-якої мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Поэтическая энергия. Синергетика языка, сознания и культуры / Н.Ф. Алефиренко. – М. : Academia, 2002. – 349 с.
2. Дудик П.С. Стилістика української мови : навч. посібник / П.С. Дудик. – Київ : Вид. центр «Академія». – 2005. – 368 с.
3. Жуковська В.В. Еколінгвістика : становлення та основні напрями досліджень / В.В. Жуковська, Н.О. Деркач // Науковий вісник Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Мовознавство». – 2011. – № 2, Ч. 1. – С. 66–70.
4. Иванова Е.В. Метафорическая концептуализация природных катастроф в экологическом дискурсе (на материале медийных текстов) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Е.В. Иванова. – Челябинск, 2007. – 219 с.
5. Иванова Е.В. Цели, задачи и проблемы эколлингвистики / Е.В. Иванова // Прагматический аспект коммуникативной лингвистики и стилистики : сб. науч. тр. ; [отв. ред. Н.Б. Попова]. – Челябинск : Изд-во ИИУМЦ «Образование». – 2007б. – С. 41–47.
6. Ионова С.В. Основные направления эколлингвистических исследований: зарубежный и отечественный опыт / С.В. Ионова // Вестник Волгоград. гос. ун-та. Серия 2. «Языкознание». – 2010. – № 1 (11). – С. 86–93.
7. Кислицына Н.Н. Эколлингвистика – новое направление в языкознании / Н.Н. Кислицына // Культура народов Причерноморья. – Симферополь : Межвуз. центр «Крым», 2003. – № 37. – С. 42–45.
8. Кравченко А.В. Язык и восприятие : когнитивные аспекты языковой категоризации / А.В. Кравченко. – Иркутск : Изд-во Иркутск. ун-та, 1996. – 160 с.
9. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е.С. Кубрякова // Язык и наука конца XX века. – М. : РГГУ, 1995. – С. 144–238.
10. Москвин В.П. Риторика и теория коммуникации: Виды,

стили и тактики речевого общения / В.П. Москвин. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 216 с.

11. Нечипоренко В.Ф. Лингвофилософские основы эколлингвистики / В.Ф. Нечипоренко. – Калуга : Калужская облорганизация союза журналистов России, 1998. 210 с.

12. Платон. Избранные диалоги / Платон. – М. : Изд-во ИИУМЦ «Образование», 1965. – 253 с.

13. Роль человеческого фактора в языке : язык и картина мира / [Серебрянников Б.А., Кубрякова Е.С., Постовалова В.И. и др.] ; под ред. Б.А. Серебрянникова. – М. : Наука, 1988. – 216 с.

14. Самохина В.А. О важности обучения стилистике правильной речи / В.А. Самохина // Сучасні підходи до навчання іноземної мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ : матеріали V Міжнар. конф. (17 квітня, 2015 р.). – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – С. 116–118.

15. Шапочкин Д.В. Эколлингвистическое моделирование политического дискурса / Д.В. Шапочкин // Вестник Тюмен. гос. ун-та. – 2012. – № 1. – С. 103–110.

16. Atherton J. Language Codes [Electronic resource] / James Atherton. – 2013. – Access : http://www.doceo.co.uk/background/language_codes.htm.

17. Ceriani G. L'empreinte rythmique / G. Ceriani // Cahiers de Semiotique Textuelle. – № 14. – Nanterre, 1998. – 236 p.

18. Dessons G. Traite du rythme des vers des proses / G. Dessons, H. Meschonnic. – Paris, 1998. – 364 p.

19. Fill A. Ecolinguistics. State of the Art 1988 / A. Fill // Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik. – Band 23, Heft 1. – Tübingen, 1998. – Д. 25–48.

20. Harré R. Greenspeak. A Study of Environmental Discourse / R. Harré, J. Brockmeier, P. Mühlhäusler. – L., New Delhi : Thousand Oaks, 1999. – 224 p.

21. Haugen E. The Ecology of Language / E. Haugen // Essays by Einar Haugen. – Standford : Standford University Press, 1972. – 380 p.

22. Haugen E. The Ecology of Language / E. Haugen // The Ecolinguistics Reader : Language, Ecology and Environment ; [ed. by A. Fill, P. Mühlhäusler]. – L., N.Y. : Continuum, 2001. – P. 57–66.

23. Magnien M. L'ellipse a la Renaissance / M. Magnien // Ellipses, Blancs, Silences. – Univ. de Pau, 1992. – 315 p.

24. Reverdy P. Nord-Sud, Self-defence et autres ecrits sur l'art et la poesie / P. Reverdy. – Paris, 1975. – 541 p.

25. Sanctius F. Minerve ou les causes de la langue latine / F. Sanctius ; [trad. et ed. G. Clerico]. – Presses Univ. de Lille, 1982. – 232 p.

26. Shriberg E. To 'errrr' is human : ecology and acoustics of speech disfluencies / E. Shriberg // The Journal of the International Phonetic Association. – 2001. – 31 (1). – P. 153–169.

27. Spitzer L. Etudes de style / L. Spitzer. – Paris, 1970. – 149 p.

REFERENCES

Alefrenko, N.F. (2002). *Poeticheskaya energiya. Sinergetika yazyka, soznaniya i kultury. [Poetic energy. Synergetics of language, mind and culture]* Moscow: Academia. (in Russian)

Atherton, J. (2013). *Language Codes*. Available at: http://www.doceo.co.uk/background/language_codes.htm.

Ceriani, G. (1998). L'empreinte rythmique. *Cahiers de Semiotique Textuelle*, 14

Dessons, G., Meschonnic, H. (1998). *Traite du rythme des vers des proses*. Paris: Lettres Sup

Dudik, P.S. (2005). *Stilistika ukrainskoyi movi. [Stylistics of the Ukrainian Language]* Kyiv: Vid. tsentr «Akademia». (in Ukrainian)

Fill, A. (1998). Ecolinguistics State of the Art. *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, 1.

Harré, R. (1999). *Greenspeak. A Study of Environmental Discourse L*. New Delhi : Thousand Oaks.

Haugen, E. (1972). *The Ecology of Language*. Standford: Standford University Press.

Haugen, E. (2001). The Ecology of Language. *The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment*. London and New York: Continuum, 57-66

Ionova, S.V. (2007). Osnovnye napravleniya ekolingvisticheskikh issledovaniy: zarubezhnyy I otechestvennyy opyt. [Basic tendencies of ecolinguistic studies: foreign and native experience] *Naukoviy visnik Volgograd natsionalnogo universitetu – Scientific alumni of Volgograd national University*, 1 (11), 86–93. (in Russian)

Ivanova, E.V. (2007). *Metaforicheskaya kontseptualizatsiya prirodnykh katastrof v ekologicheskom diskurse (na materiale mediynnykh tekstov)*. Diss. kand. filol. nauk [Metaphoric conceptualization of natural disasters in ecological discourse. PhD sci. diss.]. Chelyabinsk. 219 p. (in Russian)

Ivanova, E.V. (2007). Tseli, zadachi I problemy ekolingvistiki. [Aims, tasks and problems of ecolinguistics]. *Pragmaticheskyy aspekt kommunikativnoy lingvistiki i stilistiki – Pragmatic aspect of communicative linguistics and stylistic*, 41-47. (in Russian)

Kislitsyina, N. N. (2003). Ekolingvistika – novoye napravleniye v yazikoznaniy. [Ecolinguistics – new tendency in linguistics] *Kultura narodov Prichernomorya – Culture of Black Sea people*, 37, 42-45.

Kravchenko, A.V. (1996). *Yazyk i vospriyatie : kognitivnyye aspekty yazykovoy kategorizatsii*

- [*Language and perception : cognitive aspects of language category*]. Irkutsk: Irkutsk University Publ. (in Russian)
- Kubryakova, E.S. (1995). *Evolutsiya lingvisticheskikh idey vo vtoroy polovine XX veka (opyt paradigmalnogo analiza. [Evolution of linguistic ideas in second part of XX century (experience of paradigmatic analysis)] Yazil I nauka kontsa XX stolitya – Science of the 20th century*. Moscow: Institut RAN, 114-238. (in Russian)
- Magnien, M. (1975). *L'ellipse a la Renaissance. Ellipses, Blancs, Silences*. Pau: Univ. de Pau
- Moskvin, V.P. (2012). *Ritorika i teoriya kommunikatsii: Vidy, stili i taktiki rechevogo obscheniya [Rhetoric and theory of communication: forms, styles and tactics of communication]*. Moscow: Knizhnyiy dom «LIBROKOM». (in Russian)
- Nechiporenko, V.F. (1998). *Lingvofilosofskie osnovyi ekolingvistiki [Lingvophilosophical basics of ecolinguistics]*. Kaluga: Kaluzhskaya oblgorganizatsiya soyuza zhurnalistov Rossii. (in Russian)
- Platon, (1965). *Izbrannyye dialogi [Selected dialogues]*. Moscow: “Obrazovanie” Publ. (in Russian)
- Reverdy, P. (1975). *Nord-Sud. Self-defence et autres ecrits sur l'art et la poesie*. Paris : Flammarion
- Samohina, V.A. (2015). O vazhnosti obucheniya stilistike pravilnoy rechi. [About the importance of teaching stylistic of proper speech] *Materiali V Harkivskoji Mizhnorodnoyi konferentsiyi – Materials of 5 International conference*, 116-118. (in Russian)
- Sanctius, F. (1982). *Minerve ou les causes de la langue latine* Lille: Presses universitaires de Lille
- Serebrennikov, B.A., Kubryakova, E.S., Postovalova, V.I. (1988) *Rol chelovecheskogo faktora v yazyike: yazyik i kartina mira*. Moscow: Nauka Publ. (in Russian)
- Shapochkin, D.V. (2012). *Ecolingvisticheskoe modelirovaniye politicheskogo diskursa [Ecolinguistic modeling of political discourse]* *Naukoviy visnik Tumen natsionalnogo universitetu – Scientific alumni of Tumen national University, 1*, 103-110. (in Russian)
- Shriberg, E.(2001). To ‘errrr’ is human: ecology and acoustics of speech disfluencies. *Journal of the International Phonetic Association 31 (1)*, 153-169
- Spitzer, L. (1970). *Etudes de style*. Paris: Éditions de Gallimard
- Zhukovska, V.V. (2011). *Ecolinguistics: Development and main branches of research* *Naukoviy visnik Volinskogo natsionalnogo universitetu imeni Lesi Ukrayinki, Seriya “Filologichni nauki” – Scientific alumni of Volin national University, Philological sciences*, 66–70.